

Trivia & Varia

- **BWV** je skraćenica od *Bach-Werke-Verzeichnis*, popis dela Johana Sebastijana Baha (Johann Sebastian Bach). Uredio ga je Wolfgang Šmider (Wolfgang Schmieder) i objavio 1950. Katalog navodi kompozicije u 13 žanrova (kantate 1-224, moteti 225-231, ... kolekcija kanona i fuga 1079-1080). Dodatak navodi još tri grupe kompozicija: izgubljene (1-23), nejasnog porekla (24-155) i kompozicije koje su pripisane Bahu, a kasnije je utvrđeno da nisu njegove (156-189). Katalog je dopunjen 1998. i sadrži 1126 kompozicija i 213 u dodatku.
- U vreme Bahova rođenja na protestantskim teritorijama u Nemačkoj bio je na snazi julijanski kalendar. Protestantska carska imanja prihvatila su gregorijanski kalendar 1700. godine i od tada su svi datumi u Bahovoj biografiji po tom kalendaru, uključujući i datum smrti. Odnosno, Bahov datum rođenja često se navodi po julijanskom kalendaru kao 21.3.1685. godine.
- **Kantor** je u Katoličkoj crkvi pevač liturgijske muzike. U Bahovo vreme u nemačkoj Protestantskoj crkvi kantor je obuhvatao čitav niz dužnosti: organizacija muzike za crkvene obrede i druge svečane prilike, kapelmajstor, orguljaš, kompozitor i učitelj muzike.
- **Air** [êr] je pojam koji potiče iz francuskog jezika i označava melodiju ili pesmu. U užem značenju predstavlja napev, odnosno ariju (prema italijanskom obliku *aria*). Popularna je forma u baroku, a u baroknoj instrumentalnoj sviti je čest naslov stavaka s istaknutijom melodikom.
- **Basso continuo** (it. neprekidan, kontinualan bas; često samo *continuo*) ili **generalbas** (nem. *Generalbass* - opšti bas) je način zapisivanja instrumentalne pratnje u baroku. Basovske deonice označene su samo pojedinačnim notama ili brojevima na osnovu kojih su izvođači improvizovali pratnju. Sastav instrumenata takođe je bio prepusten izvođačima: mogli su biti uključeni svi instrumenti koji u rasponu tonova imaju bas-registar (npr. čelo, kontrabas, fagot), ali je morao biti uključen i najmanje jedan instrument koji je mogao svirati akorde (npr. klavir, gitara, harfa). Kad se u 18. veku pojavila potreba za preciznim i potpunim zapisivanjem muzike, *basso continuo* je izbačen iz prakse.
- **RV** je skraćenica od *Ryom-Verzeichnis* - katalog dela Antonija Vivaldija koji je 1973. izdao danski muzikolog Peter Riom (Ryom). Katalog je do broja 750 urađen sistematski, uređen je po grupama (1-37 sonate za violinu, 38-47 sonate za violončelo...) i ne prati strogo hronološki red (npr. RV 6 - Sonata u c-molu iz 1717. i RV 8 - Sonata u c-molu op. 2 br. 7 iz 1709. godine). Iza broja 750 nova pronađena dela dobijaju brojeve po redosledu pronalazačenja. Katalog se još uvek dopunjuje.
- **Ritornel** (it. *ritornello* od *ritornare* - vraćati se) je deo rondo koji se više puta ponavlja i prekida epizodama (kupletima). Kod solističkih koncerata baroka radi se o **Ritornel formi**, koja predstavlja odeljak s orkestarskim i solističkim deonicama. Vivaldi je ustanovio skup konvencija koji su sledili kasniji kompozitori: ritornel celog orkestra izmenjuje se s epizodama solista; uvodni ritornel sastavljen je od nekoliko manjih delova koji međusobno mogu biti odvojeni i ponavljani ili varirani; kasniji ritorneli obično su nepotpuni, osim završnog koji se potpuno ponavlja; ritorneli određuju tonsku strukturu muzike. Po tom principu, koncert otvara orkestar ritornelom, sledi (često kontrastna) prva epizoda solo instrumenta (A) i tako redom R–A–R–B–R–A–R.
- **Dvorski orkestar iz Majningena** (*Meiningen Hofkapelle*) jedan je od najstarijih orkestara Evrope. Osnovao ga je 1690. godine saksonsko-majninski vojvoda Bernard I (Bernhard). Od 1880. do 1885. dirigent orkestra bio je Hans fon Bilow, a 1885. i 1886. godine Rihard Štraus.

Izvori (abecedno):

- cso.org
- imslp.org
- philharmonia.org
- wichitasymphony.org
- www.chandos.net
- www.enciklopedija.hr
- www.klassika.info
- www.windrep.org

♦ **Zahvala umetnicima – aplauz i ovacije:** po muzičkom bontonu, **aplauz između stavova koncerta ili simfonije smatra se ometanjem** (umetnika u koncentraciji i slušalaca u praćenju radnje) i **po pravilu se ne aplaudira**, osim ako se ne radi o prvom izvođenju dela kome prisustvuje autor. Po završetku dela, sačekajte da se i poslednja nota rasprši u prostoru pre nego što počnete aplaudirati. Ako vam se izvođenje naročito sviđa, možete uzvikivati pohvale. Uobičajene su: ženama **bravá!**, muškarcima **bravó!** i skupno **bravii!**. Uz intenzivan aplauz umetnici mogu izvesti *bis*, ali to možete i tražiti uzvikom **bis!** (lat. dvaput), a to još istaknuti ustajanjem. Može se, naravno, izraziti i negodovanje uzvikom **bu!**, ali sumnjam da će ikad izvođenje biti toliko loše, dovoljno je samo ne aplaudirati ako vam se izvođenje ne sviđa.

NESLUŽBENI VODIČ KROZ PROGRAM KONCERTA NIŠKOG SIMFONIJSKOG ORKESTRA

(zamišljen kao dodatak službenom programu)

PREMIJERNI KONCERT

• JEDNA BAROKNA PRIČA •

ČETVRTAK, 22. OKTOBRA 2020. U 20 SATI SALA NIŠKOG SIMFONIJSKOG ORKESTRA

...

Dirigent: Milena Injac
Solisti: Stanislava Alađozovski, violina
Tatjana Mijović Petrović, violina
Niški simfonijski orkestar

...

P R O G R A M

Johan Sebastijan Bah **Air iz Orkestarske svite br. 3 u D-duru, BWV 1068**

Arkandelo Koreli **Concerto grosso u g-molu, op. 6 br. 8**

1. *Vivace - Grave*
2. *Allegro*
3. *Adagio – Allegro – Adagio*
4. *Vivace*
5. *Allegro*
6. *Largo. Pastorale ad libitum*

Antonio Vivaldi **Koncert za dve violine i gudače u a-molu, op. 3 br. 8, RV 522**

1. *Allegro*
2. *Larghetto e spirituosu*
3. *Allegro*

Rihard Štraus **Svita za duvače u B-duru, op. 4, TrV 132**

1. *Praeludium*
2. *Romanze*
3. *Gavotte*
4. *Introduction und Fuge*

Ovaj vodič u elektronskom obliku, glosar, podatke o autoru, kao i druge zanimljivosti možete pogledati na stranici <http://bonc1.users.sbb.rs/> ili, ako vam je lakše, na *Google*-u potražiti tu stranicu kao "**rat protiv slova a**".

O izvođačima

Milena Injac, dirigent - biografiju možete pročitati u službenom programu NSO-a.

Stanislava Alađozovski - biografiju možete pročitati u službenom programu NSO-a.

Tatjana Mijović Petrović - biografiju možete pročitati u službenom programu NSO-a.

Niški simfonijski orkestar osnovan je 1952. godine pod imenom "Simfonijski orkestar Radio Niša" i od tada jedna je od najznačajnijih institucija kulture u Srbiji. Sarađivao je s mnogobrojnim vodećim umetnicima iz zemlje i inostranstva. Nastupao je širom Evrope, kao i na značajnijim festivalima, na primer na Dubrovačkim letnjim igrama, Mokranjčevim danima u Negotinu i festivalu *Olympus* u Grčkoj. NSO je osnivač i organizator Niških muzičkih svečanosti (NIMUS), značajnog festivala s 30-godišnjom tradicijom. Za svoj rad Orkestar je dobio više nagrada i priznanja. Stalni sastav orkestra (podaci preuzeti sa službene stranice NSO-a sa stanjem s početka 2018. godine):

Prve violine	Viole	Flaute	Horne
Stanislava Alađozovski koncertmajstor	Vladan Veljković principal	Tatjana Veličković Minčić principal	Danilo Filipović principal
Sanja Jović Đorđević zam. koncertmajstora	Saška Stojanov Krstić zamenik principala	Oboe Vladimir Vezenković principal	Jelena Nikolić Srđan Kurtić Milan Azirović
Jasna Mijović	Irena Veljković	Klarineti Saša Minčić principal	Trube Darko Dimitrijević principal Aleksandar Milenković
Katarina Pešić	Suzana Savić	Tromboni Nenad Vuksanović principal Bojan Vidanović	
Jelena Gušić	Violončela Nataša Palić principal	Fagoti Đorđi Alađozovski principal	
Slobodan Jevtić	Aleksandra Petrović zamenik principala		
Bojana Đolović	Ana Stanković		
Druge violine	Andrija Petrović		
Tatjana Mijović Petrović principal	Kontrabasi Milovan Dimić principal		
Dejan Sotirovski zamenik principala			
Jelena Kocić			
Sandra Rakonjac			
Snežana Jovanović			

* solisti na koncertu

NSO redovno honorarno upošljava još nekoliko muzičara za dopunu orkestra (podaci nedostupni).

Kompozitori i dela

Johan Sebastijan Bah (Johann Sebastian Bach; Ajzenah, 21.3.1685. – Lajpcig, 28.7.1750.) je čuveni nemački kompozitor iz razdoblja baroka, kantora i virtuoz na čembalu i orguljama. Pripada petoj generaciji muzičke porodice Bah. Od oca, strica i starijeg brata Johana Kristofa (Johann Christoph) učio je sviranje na violini, orguljama i čembalu, a brat ga je uputio i u kompoziciju. Obavljao je mnoge dužnosti u dvorskim kapelama i u Crkvi, počev od člana orkestra do kantora i gradskog muzičkog direktora Lajpciga. Bahova muzika obuhvata preko 1000 kompozicija u skoro svim žanrovima, osim opere. Za života je bio poznat kao virtuoz na orguljama i čembalu, dok je njegova muzika bila poznata samo užem krugu, a nakon smrti je potpuno zaboravljena. Tek su početkom 19. veka entuzijasti, među kojima je najpoznatiji Feliks Mendelson Bartoldi (Felix Mendelssohn Bartholdy), ponovo oživele Bahovu muziku i koja je potom zauzela mesto u samom vrhu svetske muzike.

• Air iz Orkestarske svite br. 3 u D-duru, BWV 1068

Tačan datum nastanka Orkestarske svite br. 3 u D-duru nije poznat, ali se pretpostavlja da ju je Bah napisao oko 1730. godine za ansambl *Collegium Musicum* iz Lajpciga kojim je Bah rukovodio od 1729. godine. Svita se sastoji od pet stavaka (uvertira, arrijā [air], gavota [gavotte], burē [bourrée], žiga [gigue]). Orkestracija cele svite obuhvata oboe, trube, timpane, gudače i generalbas, osim drugog stavka u kome nastupaju samo gudači (violine I i II, viola) i generalbas.

U sviti je Air drugi stak i jedna je od najpoznatijih Bahovih kompozicija, zahvaljujući i aranžmanu koji je August Vilhemi (August Wilhelm), nemački violinist, 1845. - 1908.) uradio 1871. godine za violinu (uz pratnju gudača i klavira ili orgulja), poznatom pod nazivom "Arija na G-žici" (*Air auf der G-Saite*). Stak je u 4/4 taktu u D-duru u binarnoj formi. Kontemplativnu atmosferu stvaraju violine kliceći po mirnoj površini basova.

Trajanje kompozicije je oko 5 minuta.

Arkandelo Koreli (Arcangelo Corelli; Fuzinjano, 17.2.1653. – Rim, 8.1.1713.) bio je italijanski violinist i kompozitor iz razdoblja baroka. Školovao se u Bolonji, a većinu života proveo je u Rimu, gde je radio kao violinist u crkvama, a zatim i kao kapelmajstor. Čitav njegov opus posvećen je gudačima. Značajan doprinos dao je razvoju žanra sonate i končerta grossa, bio je cenjen za života, a imao je i mnoge sledbenike u Evropi. Koreli je napisao 48 trio sonata, 12 sonata za violinu i generalbas i 12 končerta grossa, a dela su svrstana u šest opusa (opp. 1-6), svaki sa po 12 kompozicija. Usto mu se pripisuje još 10 dela bez broja opusa (WoO).

• Concerto grosso u g-molu, op. 6 br. 8

Opus 6 sadrži 12 končerta grossa, od kojih je najpoznatiji br. 8. Končerto grosso op. 6 br. 8. poznat je i pod imenom "Božićni koncert", prema podnaslovu *Fatto per la notte di Natale* - urađen za Badnje večē. Koreli je koncert napisao za kardinala Pjetra Otobonija (Pietro Ottoboni). Datum nastanka je nepoznat, a delo je objavljeno postumno 1714. godine. Još za Korelijeva života koncert je postao popularan, a izveden je i na njegovoj sahrani.

Koncert se sastoji od 6 relativno kratkih stavaka u kontrastnom tempu, od kojih je šesti neobavezan (*ad libitum*). Kao što je uobičajeno, u njemu se nadmeću dve grupe instrumenata, manja (solo ili *concertino* [dva ili više instrumenata]) naspram veće grupe (*ripieno*).

U prvom stavku, nakon kratkog uvodnog *Vivace* sledi mirni *Grave*. Zatim u drugom stavku sledi brzi *Allegro* u binarnoj formi. U srednju sekciju sporog trećeg stavka (*Adagio*) Koreli je ubacio kontrastni *Allegro*. Četvrti stak je opet živahan i u binarnoj formi, a sadrži francuski brzi ples kurant (*courante*). Peti stak takođe je brzog tempa i u njemu *concertino* ima istaknutu ulogu. Iako je označen kao *ad libitum* (po volji), poslednji šesti stak se skoro uvek izvodi. Pastorala (koja se povezuje s pastirima pri Isusovom rođenju) vodi koncert u idiličan završetak.

Trajanje koncerta je oko 14 minuta.

Antonio Vivaldi (Venecija, 04.03.1678. - Beč, 28.07.1741.) bio je kompozitor i violinist iz perioda baroka. Za života je objavio 12 zbirki kompozicija koje su dobile broj opusa opp. 1-12. U 1970-im godinama je objavljen potpuniji popis *RV (Ryom-Verzeichnis)* u kome se nalazi više od 826 dela. Između ostalog, opus obuhvata oko 500 koncerata, 46 opera, 23 simfonije, 38 kantata i duhovnu muziku. Svakako najpoznatije njegovo delo su četiri violinska koncerta pod zajedničkim naslovom "Četiri godišnja doba" (*Le quattro stagioni*).

• Koncert za dve violine i gudače u a-molu, op. 3 br. 8, RV 522

L'estro armonico op. 3 (Invencija harmonije) je zbirka od 12 Vivaldijevih koncerata za jednu, dve i četiri violine i gudački orkestar koja je 1711. godine objavljena u Amsterdamu. Koncertima iz ove zbirke Vivaldi postavlja temelje harmonije i sviranja violine, utičući na mnoge kasnije kompozitore. Za šest koncerata iz ove zbirke J. S. Bah je uradio transkripcije za čembalo (2), orgulje (3) i za četiri violine (1).

Osmi koncert u toj zbirki je Koncert za dve violine i gudače u a-molu. Koncert je sastavljen od triju uobičajenih stavaka, brzi - spori - brzi. U prvom stavku *ripieno* uvodi snažnu prvu temu za kojom slede epizode solo violinā (*concertino*) koje sviraju posebno i u imitaciji. U drugom stavku *ripieno* se nadmeće s lirskim epizodama violina. Burno finale bazirano je na ritornel formi.

Trajanje koncerta je oko 10 minuta.

Rihard Štraus (Richard Strauss; Minhen, 11.6.1864. – Garmiš-Pertenkirhen, 8.9.1949.) bio je nemački kompozitor i dirigent iz razdoblja prelaska kasnog romantizma u modernizam. Još s četiri godine počeo je učiti klavir, a zatim muzičku teoriju i orkestraciju. Sa šest godina napisao je svoju prvu kompoziciju. Kao osmogodišnjak počeo je učiti i sviranje violine, a od 11. godine učio je kompoziciju narednih pet godina. Osim formalnog, Rihard je dodatno obrazovanje stekao od svog oca, prvog hornista Dvorske opere u Minhenu. Svetski uspešnu dirigentsku karijeru razvio je zahvaljujući Hansu fon Bilovu (Hans von Bülow), tadašnjem dirigentu Dvorske opere. Štrausov opus obuhvata oko 480 dela u skoro svim žanrovima, ali je najpoznatiji po simfonijskim poemama (*Tako je govorio Zaratustra - Also sprach Zarathustra...*) koje su mu donele svetsku slavu, a zatim i po operama (*Saloma, Elektra, Kavaljer s ružom - Der Rosenkavalier*).

• Svita za duvače u B-duru, op. 4, TrV 123

Jednu baroknu priču završavaju Hans fon Bilov i Rihard Štraus. Sedamnaestogodišnji školarac Štraus napisao je 1882. godine jednostavačnu Serenadu u Es-duru za 13 duvača op. 7 TrV 106 (*Serenade für 13 Blasinstrumente*). Fon Bilov je bio impresioniran Serenadom i izveo ju je više puta na turnejama, pa je 1884. godine naručio veće delo s istim instrumentima. Pritom je fon Bilov imao na umu kombinaciju barokne i romantičarske forme. Na premijeri Svite u Minhenu 18.11.1884. godine Štraus je vodio Dvorski orkestar iz Majningena i premijera je bila *odskočna daska* za buduću njegovu karijeru dirigenta i kompozitora.

Svita je napisana za 13 instrumenata: 2 flaute, 2 oboe, 2 klarineta, 2 fagota, 1 kontrafagot (ili tuba), 4 horne. Sastoji se od četiriju kontrastno raspoređenih stavaka. Prvi stak označen je kao *Praeludium* (preludij), tempo je *Allegretto* a forma je sonatna (ekspozicija, kratki razvoj, repriza). Drugi stak *Romanze* (romansa) je u tempu *Andante*. Počinje ga klarinet pasažom nalik na kadencu, za kojim sledi tužna melodija s kontrastnim solom roga i fagota. Treći stak je u tempu *Allegro*. Naslovljen je *Gavotte* po brzom francuskom plesu gavoti, koji je bio redovan stak u baroknim svitama. Četvrti stak sastoji se od dva dela, introdukcije i fuge. Introdukcija je u tempu *Andante cantabile* i počinje lirskom temom iz drugog stavka. Sledi fuga u tempu *Allegro con brio* u ternarnoj formi (ABA), čiju prvu temu uvodi horna.

Trajanje svite je oko 24 minuta.